Ғылыми кеңесші э.ғ.д., профессор Нұрланова Наиля Қәпенқызының докторант Сапарбек Нұргүл Құрманқызының "Қазақстан аймақтарының тұрақты дамуы: факторлары, бағалау, сценарийлер және іске асыру тетіктері" тақырыбындағы «8D04102 – Экономика» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған диссертациялық жұмысына

ПІКІРІ

Геоэкономикалық сын-қатерлер, технологиялық өзгерістер, энергетикалық және азық-түлік дағдарыстары, әлеуметтік теңсіздіктің ұлғаюы, жаһандық климаттық өзгерістер жағдайында бүкіл әлемдегі халықаралық ұйымдардың, ғалымдардың, практиктердің тұрақты дамудың жаһандық мақсаттарын қамтамасыз ету мәселелеріне назары артып келеді.

Айта кету керек, әлемдік қоғамдастықтағы тұрақты дамудың барлық мәселелері жаһандық және елдік деңгейлерде көбірек қарастырылады, ал Ел ішіндегі аумақтық-кеңістіктік аспектіде бұл мәселені зерттеуге аз көңіл бөлінуде. Аймақтардың табиғи-климаттық жағдайлары, ресурстық қамтамасыз етілуі, экономикалық әлеуеті бойынша ерекшеленетін аумағы үлкен Қазақстан сияқты елдерде тұрақты дамудың әртүрлі аспектілерін зерделеу ерекше маңызды.

Сондықтан тұрақты дамудың теориялық-әдіснамалық негіздерін зерттеуге, оның Қазақстан аймақтардағы деңгейін бағалауға және тұрақты аймақтық даму сценарийлерін және оларды іске асыру тетіктерін әзірлеуге арналған Сапарбек Н.Қ. диссертациясының тақырыбы өте өзекті болып табылады. Ол ғылымды дамытудың басым бағыттарына, елімізде қабылданған бағдарламалық құжаттарға және жаһандық ТДМ-ға қол жеткізу жөніндегі халықаралық стратегиялық құжаттарға толық сәйкес келеді.

Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына толық сәйкес келеді және оның мазмұнын көрсетеді. Диссертацияның барлық бөлімдері логикалық тұрғыдан өзара байланысты, зерттеу тақырыбы мен объектісіне сәйкес келеді, қойылған міндеттерді дәйекті түрде ашады және қойылған мақсатқа жетуге бағытталған.

Бірінші тарауда тұрақты дамудың теориялық және әдіснамалық негіздерін, қолданыстағы тұжырымдамалардың эволюциясын қарастыра отырып, Нұргүл Құрманқызы өзінің негізгі мақсаттарына қол жеткізудің аумақтық-кеңістіктік ерекшеліктерін анықтай алды.

Екінші тарауда Сапарбек Н.Қ. тұрақты даму деңгейін бағалаудың қолданыстағы әдістемелік тәсілдерін зерделеу негізінде экономикалық, әлеуметтік және экологиялық тұрақтылық деңгейін мониторингілеу мен бағалау көрсеткіштерінің бейімделген жүйесін әзірледі және оны Қазақстан аймақтары мысалында сараланды.

Үшінші тарауда ел аймақтарының анықталған деңгейі мен тұрақтылық тәуекелдерін ескере отырып, ол олардың перспективалық дамуының үш – пессимистік, шынайы және оптимистік сценарийлерін негіздеп, ұсынды. Бұл ретте табиғи-климаттық ерекшеліктерді, экономикалық бейіннің және әлеуметтік дамудың

ерекшеліктерін, экологияны есепке алу үшін сценарийлер Қазақстанның ірі макроаймақтары: Батыс, Шығыс, Орталық, Оңтүстік және оңтүстік-шығыс, солтүстік үшін бөлек әзірленді. Тарау Қазақстанның әрбір аймақтарында тұрақты даму мақсаттарына қол жеткізу үшін басқару органдары пайдалана алатын экономикалық және Институционалдық тетіктер жүйесін негіздеумен заңды түрде аяқталады.

Диссертацияның жаңа және сенімді нәтижелеріне аумақтық-кеңістіктік перспективада тұрақты даму мақсаттарына қол жеткізудегі анықталған ерекшеліктері; экономиканың, әлеуметтік ортаның және экологияның тұрақтылық деңгейін бағалау индикаторларының еліміздің жағдайына бейімделіп негізделген және Қазақстан аймақтарының мысалында сыналған жүйелері; Қазақстан макроаймақтарының тұрақты дамуының 3-нұсқада негізделген перспективалық сценарийлері; әзірленген экономикалық және Қазақстан аймақтарының тұрақты дамуын қамтамасыз етудің ықтимал сценарийлерін іске асырудың институционалдық тетіктері.

Аймақтардың экономикалық, әлеуметтік және экологиялық тұрақтылық деңгейін жедел мониторингтеу үшін республикалық және жергілікті басқару органдары пайдалана алатын әзірленген әдістемелік тәсілдердің практикалық маңызы бар. Сондай-ақ еліміздің барлық аумағында тұрақты даму мақсаттарына қол жеткізуді ынталандыруға бағытталған тетіктерді жетілдіру жөніндегі ұсынымдар да назар аударуға тұрарлық.

Диссертацияда жалпы сапалы әдеби шолу, тұрақтылық деңгейін бағалауға әдістемелік көзқарасты негіздеу және қорытындылар мен ұсыныстарды әзірлеу үшін жеткілікті шетелдік және отандық дерек көздер пайдаланылды.

Диссертацияны Нұргүл Құрманқызы өз бетінше орындады. Оның нәтижелері оның Экономика институтының ғылыми жобалары мен нысаналы қаржыландыру бағдарламаларын орындауға қатысуы нәтижесінде сыналды, оның ішінде: "Экономикалық құлдырауды еңсеру жағдайында Қазақстанның инклюзивті өңірлік дамытудың басымдықтары мен тетіктері" ЖТН AP09259004 гранттық жобасы; әл-Фараби атындағы ҚазҰУ BR21882122 "Жасыл өсу контекстінде Батыс Қазақстан өңірінің табиғи-шаруашылық және әлеуметтік-экономикалық жүйелерінің орнықты дамуы: кешенді талдау, тұжырымдама, болжамдық бағалау және сценарийлер" атты мегажоба шеңберіндегі 7.3-тапсырмасы "ТДМ индикаторларының ҚР өңірлік экономикалық-статистикалық индикаторлар жүйесімен сәйкестігін талдау".

Диссертацияның негізгі ережелері, нәтижелері мен қорытындылары мақалаларда жарияланып, ғылыми-тәжірибелік конференцияларында жарық көрді. Жарияланымдардың тақырыбы диссертациялық зерттеудің проблемаларына сәйкес келеді. Оның ішінде: ҒЖБССҚЕК ұсынған ғылыми басылымдарда 5 мақала; "Scopus" деректер базасына кіретін басылымдарда 2 мақала жарияланды - Nurlanova N., Alzhanova F., Saparbek N., Dnishev F. (2023) Inclusive Development: Assessment of regional Inequality in Kazakhstan and Measures to reduce it. Problems and Perspectives in Management, 21(2), 734-743. https://doi.org/10.21511/ppm.21(2).2023.65 (Corresponding author, Scopus, Q2, 71%. Cite Score 1.7, Social Sciences 75%; Anel Kireyeva, Nailya Nurlanova, Akan Nurbatsin, Nurgul Saparbek and Farida Alzhanova (2022) Assessment of

Differences in the Levels and Dynamics of Economic Development of the Regions of Kazakhstan: Methods and Analysis. //Problems and Perspectives in Management, 20(3), 577-587. doi:10.21511/ppm.20(3).2022.45 (Scopus, Social Sciences, Q2, процентиль 71%. Cite Score 1.7). Сонымен қатар, ол халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциялардың жинақтарында 12 мақала жариялады.

Диссертациямен жұмыс жасау барысында және ҚР ҒЖБМ ҒК Экономика институтының ғылыми қызметкері ретінде Сапарбек Н.Қ. өзін зерттеудің, ақпаратты іздеудің және өңдеудің заманауи әдістерін меңгерген жауапты, мақсатты зерттеуші ретінде көрсетті.

Жоғарыда айтылғандардың негізінде ізденушінің диссертациясы толық ғылыми – зерттеу жұмысы болып табылады, мазмұны мен рәсімделуі бойынша ол философия докторы PhD ғылыми дәрежесін беру қағидаларының талаптарына толық жауап береді деп санаймын.

Диссертация қоғамдық қорғауға жіберілуі мүмкін, ал оның авторы Сапарбек Нұргүл Құрманқызы оған «8D04102 – Экономика» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін беруге лайық.

Ғылыми кеңесші,
э.ғ.д., профессор,
ҚР ҒЖБМ ҒК Экономика институтының
бас ғылыми қызметкері **Нұрланова Н. Қ.**

Кадр қызметі

15 наурыз 2025 жыл

Нұрланова Н. Қ. қолын растаймын,
ҚР ҒЖБМ ҒК Экономика
институтының кадрлар
бөлімінің аға инспекторы *Камилова А. Х.*

Н. Қ. Нұрлановаға Қолын растаймын.
ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігі
Ғылым комитетінің
«Экономика институты» ШЖҚ РМК
Кадр қызметі